SAYILARLA MAN'YŌSHŪ'DA İSİMLERİ BİLİNEN KADIN ŞAİRLER VE TÜR-KATEGORİ AÇISINDAN ŞİİRLERİ

Esin ESEN[*]

ÖZET:

Man'yōshū (8.yy) günümüze ulaşan en eski Japonca şiir antolojisidir. Japon edebiyatının, kültürünün, dilinin kökenlerini araştırmak için en önemli kaynaklardan biridir. Eserde, Japonya'nın Kofun (250-592), Asuka (592-710), Nara (710-784) Dönemlerine ait 4516 şiir bulunmaktadır. Bu eserlerin içinde şairleri dönemin önemli şahsiyetlerinden olan kişilerin şiirlerinin yanı sıra anonim şiirler de mevcuttur. Yine bu üç döneme ait, toplumun çeşitli katmanlarından kadın şairler ve şiirlerinin varlığı, aynı dönemin dünya edebiyatı ile karşılaştırıldığında dikkat çekici bir varlık göstermektedir.

Bu çalışmada, ilk olarak söz konusu dönemde, sosyal yapı içinde kadın, ekonomide ve yasalarda kadın ele alınarak, genel hatlarıyla konumları ortaya konulmaya çalışılmıştır. İkinci bölümde, ilk bölümdeki verilerden yararlanılarak, Man'yōshū'da (8.yy.) yer alan ismi bilinen kadın şairler tespit edilip, bölümlendirilerek, sayısal olarak incelenmiştir. Üçüncü bölümde, Kofun Dönemi şairlerinin sayısının azlığı (2 şair) ve şiirlerinin tarihlendirilmesi ile ilgili tespit edilen belirsizlikler nedeniyle bu dönem kapsam dışı bırakılarak, Asuka ve Nara Dönemlerinde bu kadın şairlerin şiirleri sayısal olarak türleri ve kategorileri açısından ele alınmıştır. Kadın şairlerin ve tür- kategori açısından şiirlerinin Asuka ve Nara Dönemlerinde gösterdikleri değişim tespit edilmiştir. Şiirlerin tür ve kategorileri, şiirlerin söylenme vesilesine ve dolayısıyla şiir söyleyen kadının konumuna dair önemli veriler sağlamaktadır. *Chōka* türü ve *banka* (ağıt), zōka (çeşitli şiirler) kategorisi şiirin resmi-kamusal (*kōteki* 公的) bağlamda söylendiğine işaret ederken, *sōmon* (şiir değiş-tokuşu) ve alt kategorisi olan *hiyuka* (teşbih şiiri), şiirin kişisel (*shiteki* 私的) bağlamda söylendiğini göstermektedir.

Çalışmanın hedefi, elde edilen sayısal veriler aracılığıyla, söz konusu dönemde Japon şiirinde ve sosyal yaşamda kadının değişimini ortaya koymaktır.

Anahtar kelimeler: Man'yōshū, kadın şairler, istatistik, *waka* şiiri

ONYMOUS WOMEN POETS IN MAN'YŌSHŪ AND THEIR POETRY IN TERMS OF POETIC FORMS AND CATEGORIES

ABSTRACT:

Man'yōshū (8th cent.) is the oldest extant Japanese poetry anthology. It is one of the important sources to reach the origins of the Japanese literature, culture

[*] Doktora öğrencisi, Ankara Üniversitesi, Japon Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı

and language. In the anthology there are 4516 poems dating back to Kofun (250-592), Asuka (592-710), Nara (710-784) Periods. It contains poetry of onymous and anonymous poets. There are also a large number of poems of women poets from different social levels of Japanese society of these periods. In this paper, onymous women poets in the anthology has been analyzed and categorized.

In this study, firstly it has been searched the women in society, in economy and in law and set forth their position in Man'yōshū Period. In the second chapter, onymous women poets in the anthology has been determined and categorized statistically through the data gathered in first chapter. In the third chapter, by omitting Kofun poets as there were only two of them and there were also ambiguity of dates of their poetry; poetry of onymous women poets from Asuka and Nara Period have been analyzed in terms of their poetic forms and categories. It has been set forth the changes in poetic forms and categories between these periods. Due to poetic forms and categories, it can be gathered valuable data on the reason of reciting the poetry and on the position of the woman who recites it. *Chōka* poetic form and *banka*, *zōka* categories imply that the poetry is public and formal (kōteki 公的) while *sōmon* and *hiyuka* are private and informal (*shiteki* 私的).

The aim of this study is to set forth the changes of the women in Japanese poetry and in the social life, in Man'yōshū Period.

Key Words: Man'yōshū, women poets, statistic, *waka* poetry

GİRİŞ

Man'yōshū (8.yy.) günümüze ulaşan en eski Japon şiir antolojisidir. Japon dilinin, edebiyatının, kültürünün hatta tarihi ve sosyal yaşamının kökenlerini araştırmak için en önemli kaynaklardan biridir. Antolojide Japonya'nın Kofun[1] (250-592), Asuka[2] (592-710), Nara[3] (710-784) Dönemlerine ait 4516 şiir bulunmaktadır (Keene, 1999: 88; Kojima-Kinoshita vd., 1996: 460; Nakanishi, 2008/2: 363; N.K.D., 1986: 1731). Antolojideki şiirlerin büyük bir çoğunluğu 7. yy. ortalarından 8.yy.ın yarısına kadar olan döneme aittir (Shirane, 2007: 60).

Man'yōshū'yu diğer şiir antolojilerinden ayıran en önemli özelliklerden biri, eserde yer alan kadın şairlerin çokluğu ve çeşitli sosyal katmanlardan kadın şairlerin varlığıdır (NGS, 1965: xiv, Nakanishi, 2005: 1-3). Çalışmada buradan yola

1 Japonya'nın, tümülüs mezar olan *kofun*ların görüldüğü dönemine verilen isimdir. Dönemin tarihlendirilmesi çeşitli kaynaklarda büyük farklılıklar göstermektedir. Bunun nedeni Kofun yapımının Japonya'nın çeşitli bölgelerinde Asuka dönemi olarak adlandırılan dönemde de sürmüş olmasıdır. Bu nedenle bu dönem kimi kaynaklarda Japonya'da tümülüs mezarlar kofunların görüldüğü 3.yy.'dan 7.yy.'a kadar tarihlenmektedir (KJN., 1998). Bu çalışmada modern araştırmalarda genel kabul gören 250 yılından Asuka döneminin başlangıcı olan 592 yılları arası ile sınırlandırılacaktır.

2 Asuka Dönemi İmparatoriçe Suiko'nun tahta çıktığı 592 yılı ile başkentin Nara'ya taşındığı 710 yılları arasına tarihlenir (KJN., 1998).

3 Başkentin Nara'ya taşındığı 710'dan, başkentin Nagaoka'ya aktarıldığı 784 yılları arasındaki döneme Nara Dönemi denir (KJN., 1998).

çıkarak, Man'yōshū'nun tüm şiirleri taranmış ve antolojide "ismi bilinen kadın şairler" tespit edilmiştir. Antolojinin derleyicileri tarafından şair olduğuna işaret eden "-'nın şiiri" "-'nın okuduğu şiir" [4] vb. olarak ibare düşülmüş şiirlerin şairleri, bu çalışmada "ismi bilinen şairler" olarak kabul edilmektedir. O dönemde kadınların gerçek isimleri yazılı kaynaklarda pek kullanılmamaktadır. Bunun yerine, babalarının, eşlerinin, isimleri ya da görev yerleriyle; ait oldukları sülalelerin isimleriyle; nereli olduklarıyla; kendi yaptıkları işlerle adlandırılmaktadırlar. Kimi zaman ise bu ibareler "genç kız" gibi kısıtlı veriler içermektedir. Ancak antolojinin derleyicileri tarafından şiirin okuyanı, şairi olarak belirtildikleri için bu çalışmada da "ismi bilinen kadın şairlerin" arasında ele alınmışlardır. Antolojide yer alan anonim şiirlerin kadın şairleri veri eksikliği nedeniyle bu aşamada kapsam dışında bırakılmıştır.

Kofun Dönemine ait 2 şairin şiirlerinin daha sonraki dönemlere özgü lirik yapısı nedeniyle sonradan değiştirilmiş olduğu ya da daha yeni bir dönemin eseri olabileceği düşünülmektedir (Kubo, 1988: 107). 3 şairin ise dönemleri tespit edilememiştir. Bu nedenlerle, veri bütünlüğü sağlamak için Tablo 1, Tablo 2 ve Tablo 3'e dahil edilen bu 4 şairin 25 şiiri, analiz aşamasında kapsam dışında bırakılmıştır.

1. GENEL HATLARIYLA MAN'YŌSHŪ DÖNEMİNDE JAPONYA'DA KADIN

Çalışmanın bu bölümünde, Man'yōshū Döneminde Japonya'da sosyal yapı içinde kadın, ekonomide ve yasalarda kadın ele alınarak, genel hatlarıyla konumları ortaya konulmaya çalışılacaktır.

Japonya'da tarih öncesi çağlardan itibaren görülen anaerkil yapı, Man'yōshū Döneminin sonuna kadar varlığını sürdürmüş, Asuka ve Nara Dönemlerinde ikili erkil (*duolineal*) özellikler de göstermiştir (Sekiguchi, 2003: 32; Tonomura, 1999: 778).

Japonya'da Asuka ve Nara Dönemlerinde Çin kültürü etkisinde yasalar oluşturulmuştur. Evlilik ve akrabalık açısından da Çin'in ataerkil sosyal yapısına dayalı bu yasalarda, kadınlara mülkiyet, evlilik, boşanma konularında ayrımcılık görülmekteydi (French, 2008: 71; Tonomura, 1999: 778). Ancak söz konusu yasalar Japonya'nın güçlü ana erkil ve ikili erkilli (*duolineal*) yapısı içinde uzun süre atıl kalmış ve uygulanmamıştır (Sekiguchi, 2003: 28; Tonomura, 1999: 778). Yasaların uygulanmadığı gerçek yaşamdaki evlilik uygulamaları ise şöyleydi: Evlilikte kadının evi merkezdi ve erkek ya ziyarete gelir ya da buraya taşınırdı. Ataerkil evlilikler istisnaydı (Tonomura, 1999: 778). Man'yōshū'da karı kocaların ayrı evlerde yaşadıkları "*tsumadoikon*" örnekleri çokça görülmektedir (Nishino, 1985: 115). Nara Döneminde evlilik resmi bir kontrat ya da kayıt gerektirmeyen esnek bir yapı gösteriyordu (Tonomura, 1999: 778). Erkeğin kadını üç kez evinde gece ziyaretinden sonra, kadının ailesinin düzenlediği bir törende, gelin ve damada pirinç tatlısı ikram

4 Şiirlerin başlık tümcelerinde ya da son notlarında Çince yazılan bu ibareler antolojide "-'nın âli eseri, bir şiir (御作歌一首/ 御製歌一首)", "-'nın şiiri, bir şiir (歌一首)" vb. olarak belirtilmiştir.

edilmesiyle evlilik tamamlanmış oluyordu. Erkeğin ziyaretinin kesilmesi ise boşanma anlamına geliyordu (Sekiguchi, 2003: 32; Tonomura, 1999: 778). Bu uygulamada karı ve koca, ayrı ayrı mal varlıklarına sahiptiler, boşanmaları halinde erkek kadının evindeki mal varlığını geri alırdı (Tonomura, 1999: 778). Japonya'da bu dönemde kadınlar evliliği başlatıp bitirme hakkına sahipti (Sekiguchi, 2003: 40).

Man'yōshū Döneminde kadın, hem yönetimde, hem dini kurumlarda söz sahibiydi. Japonya'nın ilk 16 hükümranının 6'sı kadındır (Tonomura, 1999: 777). Japon tarihinde 8 hükümran imparatoriçe vardır[5] (Sugimoto, 1999: 140; Tonomura, 1999: 777). Ayrıca tarihçelerde efsanevi hükümran imparatoriçe Jingū ve Himiko'nun adları geçer[6]. Bu ikisinin aynı kişi olduğu düşünülmektedir. Bunlardan 6'sı eğer efsanevi imparatoriçeyi de katarsak 7'si Man'yōshū şiirlerinin tarihlendiği dönemlerde hükümranlık yapmışlardır.

Bu dönemde kadın dini yönetici olarak da görülür. Shintō inanışında[7] uygulanan şaman geleneklerinde kadının önemli bir yeri vardır (Nagy, 1999: 790) ve ruhani gücü çok önemlidir. Tarih öncesi çağlardan itibaren, *miko* adı verilen şaman rahibelerin tanrıların sözlerini insanlara ilettiğine inanılırdı. Zamanla Shintō mabetleri rahibeliğine dönüşen bu görevin toplumda çok önemli bir yeri vardı. Shintō rahibeliği de verasetle devredilirdi (French, 2008: 70). hanedan soyunun geldiği, Yamato Sülalesinin yükselişiyle, sülalenin baş tanrıçası Amaterasu Shintō inanışının baş tanrıçası olmuş, "hanedan"dan prensesler tanrıçaya adanmış büyük tapınaklarda rahibelik görevi yapmaya başlamışlardır (Nagy, 1999: 790). Bu rahibeliklerden en önemlisi *Saiō* unvanı ile yapılan Ise Tapınağı[8] baş rahibeliğidir. Man'yōshū'ya göre bu göreve ilk defa İmparator Tenmu'nun kızı Ōku no Himemiko getirilmiştir. 673-686 arasında görev yapmıştır. Başlangıcından Nara Döneminin sonuna kadar toplam 10 *Saiō* görev yapmıştır.

O dönemde soylu sülaleler[9] hanedana hizmet eden loncalar gibiydi ve bu sülalelerdeki kadınlar verasetle devredilen kahinlik, çamaşırcılık, süt anneliği gibi

5 Suiko (推古天皇) (554-628/ hükümranlık: 593-628); iki kez farklı isimlerle tahta çıkan Kōgyoku/Saimei (皇極天皇/ 明天皇) (594-661/ hükümranlık: 642-645/ 655-661); Jitō (持統天皇) (645-702/ naiplik: 686-689/ hükümranlık: 690-697); Genmei (元明天皇) (660-721/ hükümranlık: 707-715); Genshō (元正天皇) (683-748/ hükümranlık: 715-724); iki kez farklı isimlerle tahta çıkan Kōken/Shōtoku (孝謙天皇/称徳天皇) (718-770/ hükümranlık: 749-758/ 764-770); Meishō (明正天皇) (1624-1696/ hükümranlık: 1629-1643); Go-Sakuramachi (後桜町天皇) (1740-1813 hükümranlık: 1762-1770);

6 Jingū (神功天皇) (169-269/ hükümranlık: 201-69) efsanevi/ Himiko (卑弥呼) (?-248) efsanevi (M.H.J.; Sugimoto, 1999: 140)

7 Shintō inanışı, Japonya'da tarih öncesi çağlardan beri varlığını sürdüren, atalar kültüne sahip ve doğadaki her şeyi tanrı olarak gören (*kami*) çok tanrılı inanca dayalı bir inanış sistemidir (KJN. 1998).

8 Ise Tapınağı: İmparator ailesinin onun soyundan geldiğine inanılan Tanrıça Amaterasu'ya adanmış Shintō Tapınağıdır.

9 8.yy. Ritsuryō sisteminde soylu (遺族), 5. kademe ve üzerindeki devlet görevlileri (官人) ve aileleri; ya da bu devlet görevlilerinin ait olduğu sülalelere (氏族) deniyordu (Nishino, 1985: 114) ve istisnalar dışında bu görevler verasetle devrediliyordu (Nishino, 1985: 115).

görevler yapmaktaydı (French, 2008: 69). Yine o dönemde hanedandan ya da soylu sülalerden kadınların sarayda resmi görevli kadınlar olan *nyōkan* (女官) olarak görev yaptığı bilinmektedir. Nara Dönemi (710-784) sarayında görev yapan soylu kadınların bir kısmı bakanlar kurulundaki erkeklerin eşleriydi (Piggot, 2003: 66).

Halktan kadınların konumuna bakıldığında bu dönemde de, Yaoi Dönemindeki[10] çeltik tarımında olduğu gibi, tarımda ve bunun dışındaki üretim alanlarında kadın gücünün önemini sürdürdüğü görülmektedir (Fukutō, 1985: 75). Bu dönemde darı, buğday, çeltik üretimi, tarladaki yabani otları ayıklamak kadın işiydi (Fukutō, 1985: 78). Tarih öncesi çağlarda olduğu gibi bu dönemde de kadınlar evlerine yakın tarlalarda çalışırlardı (Fukutō, 1985: 79; Tonomura, 1999: 779).

Ekonomide önemli bir yeri olan tuz üretiminin kadın ve erkeğin ortak işi olduğu düşünülmektedir (12: 2971) (Fukutō, 1985: 82).

Daha sonraki dönemlerde erkek işi haline gelen pek çok iş, bu dönemde kadın işiydi. Man'yōshū şiirlerinde tekneye binip balık avlayan kadınların görülmesi, o dönemde kadının balıkçılıkta da aktif olduğuna işaret eder. Daha sonraki dönemlerde kadınların inanışlar nedeniyle balıkçı teknesine alınmasının bile hoş görülmediği bölgeler bulunmaktadır (French, 2008: 68; Fukutō, 1985: 81). *Sake*[11] yapımı kadın işiydi. (Fukutō, 1985: 83; Tonomura, 1999: 779). Hatta köy halkına içki ticareti yapan yerlerin sahipleri olan kadınlar da vardı (Fukutō, 1985: 83). Çömlek yapımı da benzer şekilde kadın işiydi (Fukutō, 1985: 83). Yine eski kaynaklarda *haniwa* yapıcısı 6 kadına pirinç verildiği yer almaktadır (Fukutō, 1985: 83). Saraydaki atölyelerde çömlek işi yapan kadınların varlığı bu durumu çok iyi izah etmektedir (Fukutō, 1985: 83). Özellikle daha sonraki dönemlerde içki ve çömlek yapılan yerlere kadınların girmesine bile izin verilmediği düşünüldüğünde bu önemli bir veridir (Fukutō, 1985: 83). Değiş tokuş ekonomisinin hala devam ettiği bir dönemde, ellerinde paraları olan kadın tacirlerin varlığı bilinmektedir. Kaynaklarda gezgin tüccar kadınlar da yer almaktadır (Fukutō, 1985: 83). Saray imalathanelerindeki yüksek kalite dokumalar dışında, dokumacılık kadın işiydi (Fukutō, 1985: 85; Tonomura, 1999: 779). Kadın sadece ailesinin kıyafetleri için değil, vergiler için de dokumacılık yapıyordu (Fukutō, 1985: 85).

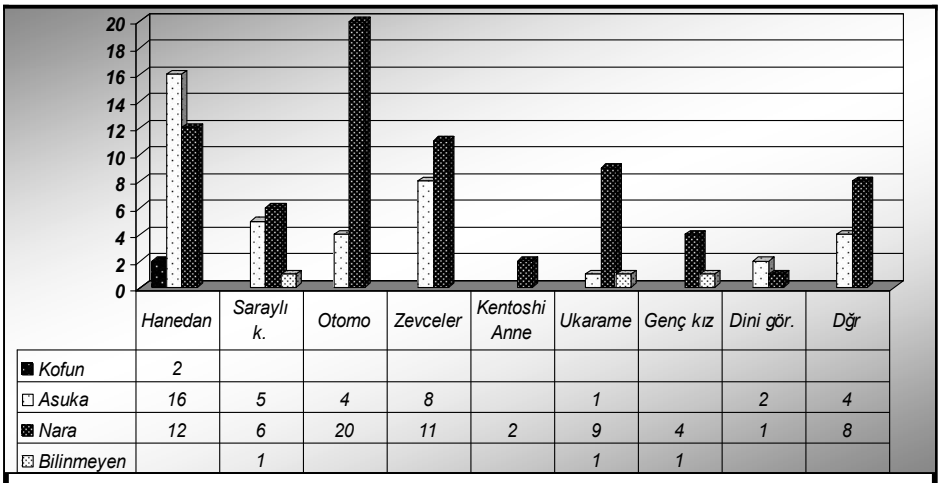
Tüm bu verilerden görüldüğü gibi Japonya'da kadın; Man'yōshū Dönemi sonuna kadar toplum yaşamında iş gücü, inanç ve yönetim alanlarında güçlü bir konuma sahipti. Bu konum Japonya'nın anaerkil kökenleriyle açıklanmaktadır. 6. yüzyılda ana kıtadan Japonya'ya yazının girmesiyle birlikte kadınları fiziksel, duygusal, entelektüel ve ruhani olarak erkeklerden aşağı gören, Konfuçyüsçü, Budist öğretilerin etkisiyle zaman içinde kadının konumu kademeli olarak indirgenmiştir. Bu çalışmanın diğer bölümlerinde Man'yōshū'daki kadın şairlerin ve şiirlerin istatistiksel analiziyle bu geçiş ortaya konulmaya çalışılacaktır.

2. MAN'YŌSHŪ'DA İSİMLERİ BİLİNEN KADIN ŞAİRLER

10 Yaoi Dönemi: Japonya'nın MÖ. 4.yy.- MS. 3.yy. arasındaki çeltik tarımına dayalı tarih öncesi dönemidir (KJN., 1998).

11 Pirinçten yapılan geleneksel Japon alkollü içeceği (KJN., 1998).

Çalışmada Man'yōshū'nun 20 cildindeki 4516 şiir taranarak 118 "ismi bilinen kadın şair" tespit edilmiştir[12]. Bu sayı Virgina Üniversitesinin sayfasında bulunan, Manyōshū'nun Nishi Honganji Nüshasının, dijital versiyonunun[13] taranması ve Nakanishi (2008/1, 2008/2, 2008/3, 2009/1, 2009/2) ve Kojima-Kinoshita vd.'nin (1994, 1995/1, 1995/2, 1996) eserlerindeki verilerle karşılaştırılması ile elde edilmiştir. Daha sonra, başta yukarıda belirtilen kaynaklar olmak üzere, KJN. (1998), M.H.J. (1996), N.K.D. (1986) ve kaynakçada yer alan diğer eserler araştırılarak, bu şairlerin yaşadıkları dönem, sosyal konumları ve şairleri bölümlendirmeyi sağlayacak diğer veriler elde edilmiştir.

	Hanedan	Saraylı k.	Otomo	Zevceler	Kentoshi Anne	Ukarame	Genç kız	Dini gör.	Dğr
Kofun	2								
Asuka	16	5	4	8		1		2	4
Nara	12	6	20	11	2	9	4	1	8
Bilinmeyen		1				1	1		

118 Kadın Şair	11 *Ukareme*
30 Hanedandan	2 *Kentōshi* annesi
24+(3) Ōtomolarla ilişkili	5+(1) Genç Kız
19+(4) Zevceler	3 Dini görevli(düşük düzey)
12+(5) Saraylı kadın	12 Diğer

Tablo -1 : İsimleri Bilinen Kadın Şairler ve Dönemleri

Elde edilen bu veriler ve bu çalışmanın 1. Bölümünde yer alan Man'yōshū Döneminde kadınların sosyal yapısı, antolojideki veriler göz önünde bulundurularak, "ismi bilinen kadın şairler" Tablo 1'de görüldüğü şekilde, "hanedan", "saraylı kadın", "Ōtomolarla ilişkili", "zevceler", "*ukareme*ler", "*kentōshi* annesi", "genç

12 Nakanishi (2005: 12) bu rakamın "yaklaşık 130 kadar" olduğunu belirtmiştir. Bu farklılık, çalışmamızın "ismi bilinen kadın şairlerin" antolojinin derleyicileri tarafından şiirin okuyanı, şairi olarak belirtmesi ile sınırlanmasından kaynaklanıyor olabilir.

13 http://etext.lib.virginia.edu/japanese/manyoshu/AnoMany.html (5.5. 2009-23.5.2013)

kız", "düşük düzey dini görevli" ve "diğer" başlıklarında bölümlendirilmiştir. Aşağıda sırasıyla bu bölümlendirmeler, alt bölümleriyle birlikte ele alınmıştır.

'Hanedan'dan kadın şairler, 'hükümran imparatoriçeler', 'imparator eşleri' ve 'prensesler'den oluşmaktadır. Antolojide, ismi bilinen kadın şairlerin içinde, 30 şairle en çok 'hanedan'dan kadın şairin bulunduğu görülmüştür. Bu sayı, antolojide yer alan ismi bilinen kadın şairlerin %26'sını oluşturur. Bu 30 kişinin 2'si Kofun, 17'si Asuka, 11'i Nara Dönemindendir. Man'yōshū'da 'hanedan'dan yer alan şairlerinden 4'ü Hükümran İmparatoriçedir. 7'si İmparator Eşidir. Bunlardan 4'ü imparatoriçe, 1'i *bunin*[14], 1'i gözdedir, 2'sinin konumu tespit edilememiştir. 18 şairin unvanı prensestir. Bunlardan 1'i efsanevi, 7'si hükümran kızı, 7'si prens kızı, 2'si prens eşidir, 1'i ise sadece prenses unvanıyla bilinmektedir.

'Ōtomolar'la ilişkili kadınlar', Nara Dönemi Japonyasının önemli sülalelerinden biri olan, antolojinin son derleyicisi Yakamochi'nin de ait olduğu, Ōtomo Sülalesinden gelen ya da onlarla şiir değiş tokuşu yapmış kadınlardır. Bu kadınlar kendi içlerinde 'Ōtomo Sülalesinden kadınlar', 'Yakamochi ile şiir değiş tokuşu yapmış kadınlar', 'diğer Ōtomolarla şiir değiş tokuşu yapmış kadınlar' olarak üç başlıkta bölümlendirilmiştir. 'Ōtomolarla ilişkili kadınlar', 24+(3) [15] şairden oluşmaktadır. İsimleri bilinen kadın şairlerin %20'sini oluşturmaktadırlar. 4'ü Asuka, 20+(3)'ü Nara Dönemi şairidir. Bunlardan 6'sı Ōtomo sülalesinden kadınlar, 12+(2)'si antolojinin son derleyicisi Yakamochi ile yazışmış diğer kadınlar, 6+(1)'i diğer Ōtomolarla yazışmış kadınlardır.

'Zevceler' antolojide bir erkeğin eşi olarak yer almış kadın şairlerdir. Bu şairler, derleyicilerin antolojiye koyduğu şekliyle, Japonca bir erkeğin eşi anlamına gelen '*tsuma*' ve 'sınır muhafızı eşi' (*sakimori no tsuma*) olarak bölümlendirilmiştir. Sınır muhafızlığı Japonya'da 7. yüzyılın son yarısında ortaya çıkmış bir görevdir. Japonya'nın en güneyinde bulunan Kyūshū'nun Kuzey sahilini korumak için gönderilen Doğu Japonyalı muhafızlardır (Sugimoto, 1999: 189-191). Sınır muhafızlarının eşlerinin eserleri ayrılık, uzak diyarlara giden kocası için endişe, özlem içeren, halktan insanların yaşamını anlatan şiirler olduğu için ve antolojide sınır muhafızı şiirleri diye bir bölüm bulunduğu için, bu kadın şairler diğer eşlerden (*tsuma*) ayrı bölümlendirilmişlerdir. Toplam 19+(4) zevce tespit edilmiştir. İsmi bilinen kadın şairlerin %16'sını oluştururlar. Zevcelerin 8+(4)'ü Asuka, 11'i Nara Dönemi şairidir. Zevcelerden, 15+(4)'ü *tsuma*, 6'sı sınır muhafızı eşidir.

'Saraylı Kadın' olarak bölümlendirilen kadın şairler, daha önce bahsedildiği gibi 'hanedan'dan ya da soylu sülalerden gelen kadınlardır. Bu kadınlar sarayda verasetle devredilen resmi görevli kadınlar olan '*nyōkan*' (女官) ve 'diğer saraylı kadınlar' başlığında bölümlendirilmişlerdir. 'Diğer saraylı kadınlar' başlığında görevleri tespit edilemeyen saraylı kadınlar yer almaktadır. 'Saraylı kadınlar' 12+(5) şairden oluşur. Bu şairler antolojideki ismi bilinen kadın şairlerin %10'unu

14 O dönemde Japonya'da iç sarayda bulunan, 3. kademe üstü imparator eşinin unvanıdır (KJN., 1998).

15 Parantez içinde gösterilen rakamlar, başka kategoride temel olarak ele alınan ancak bu kategoriye de dahil olan şairlere işaret etmektedir.

oluşturmaktadır. 5'i Asuka, 6+(5)i Nara Dönemi şairidir, 1'inin dönemi tespit edilememiştir. 'Saraylı kadınlar'dan 10'u *nyōkan*dır. *Nyōkan*ların 3'ünün *uneme*[16] olduğu tespit edilmiştir. Unvanı tespit edilemeyen 2+(5)şair 'diğer saraylı kadınlar' başlığında yer almaktadır.

*'Ukareme*ler', eyaletlerde yaşayan düşük düzey soyluların kızlarıdır (Mibu, 2003: 37; Kubo, 1988: 168). Bu kızlar başkentten gelen görevlilerin şölen sofralarında yer alır, seyahatlerinde eşlik ederlerdi. Şölen sofralarında şiirler, şarkılar söyleyip dans ederek onlara hoşça vakit geçirtirlerdi (Mibu, 2003: 37; Kubo, 1988: 168). Gerektiğinde seyahat edenlerin tek gecelik eşleri oldukları da oluyordu ancak bu da o bölgenin kadınının misafirlerini ağırlamasının bir parçasıydı (Kubo, 1988: 168). 11 *ukareme* tespit edilmiştir, ismi bilinen kadın şairlerin %9'udur. Asuka Döneminden 1 *ukareme* vardır, 9 *ukareme* Nara Dönemindendir. 1'inin dönemi tespit edilememiştir.

Antolojide yazarı 'genç kız' (*otome*) olarak görülen 5 +(1) ayrı kadın şair vardır. İsmi bilinen kadın şairlerin %4'ünü oluşturmaktadırlar. 5'i Nara Dönemi şairleridir. 1'inin dönemi bilinmemektedir.

1. Bölümde ele alındığı gibi Man'yōshū Döneminde kadının dini konumu çok önemlidir. Yapılan araştırmada Ise Tapınağı baş rahibesi olan, Shintō İnancı rahibesi *saiō* unvanına sahip iki kadın şair tespit edilmekle birlikte, bu şairlerin şiirleri *saiō* unvanlarıyla yazılmamıştır. Derleyiciler de bu unvanları kullanmamıştır. Bu nedenle bu iki yüksek düzey dini görevli kapsam dışında bırakılmıştır. Unvanları ile anılan, diğer dini görevli kadınlar 'düşük düzey dini görevli' olarak bölümlendirilmiştir. Antolojide 3 düşük 'düzey dini görevli' yer almaktadır. Antolojide ismi bilinen kadın şairlerin %3'ünü oluşturmaktadırlar. 2'si Asuka, 1'i Nara Dönemindendir. Bunların 3'ü de Budist dini görevlilerdir. 1 *ama*[17], 2 *shamini*dir[18].

Kentōshi, Çin'e gönderilen delegelerin unvanıdır. Japon'dan Çin'e hem uluslararası ilişkiler, hem de eğitim için resmi görevle, 500-600 kişi gemilerle Çin'e gider ve orada 2-3 yıl kadar kalırdı (KJN. 1998) [19]. Bu kategorideki kadın şairler Çin'e giden bu delegelerin anneleridir. '*Kentōshi* annesi' olarak bölümlendirilmiştir. 2 şairden oluşur. Nara Dönemi şairleridir. Antolojideki ismi bilinen kadın şairlerin %2'sidir.

Unvanı tespit edilemeyen kadın şairler bu çalışmada 'diğer' bölümlemesinde sınıflandırılmıştır, 12 kadın şairden oluşur. İsmi bilinen kadın şairlerin %10'udur. Bu şairlerden 4'ünün soylu olduğu tespit edilmiştir. 4'ü Asuka Dönemi, 8'i Nara Dönemi şairidir.

Bu verilerden de görüldüğü gibi Man'yōshū'da çok sayıda ve farklı sosyal katmanlardan 'ismi bilinen kadın şairler' bulunmaktadır.

2. MAN'YŌSHŪ'DA TÜR VE KATEGORİLERİNE GÖRE

16 Eski çağlarda, eyaletlerdeki sülalelerin kızlarından seçilen, iç sarayda görev yapan nyokanlardır (KJN., 1998).

17 Budist rahibesi (KJN., 1998).

18 Budist rahibesi yardımcısı. Budist yemini etmiş ancak henüz rahibe olmamış kadın (KJN., 1998).

19 Japonya'dan Çin'e, 630-894 yılları arası 10'dan fazla delegelik gönderilmiştir (KJN., 1998).

İSİMLERİ BİLİNEN KADIN ŞAİRLERİN ŞİİRLERİ

Man'yōshū'nun şiirlerinin çoğunluğu *waka* (和歌) türünde yazılmıştır. *Waka*, Çin şiirine karşılık Japonların eski çağlardan beri belirli bir şekli olan 5 ve 7 hecelik dize varyasyonlarından oluşan Japonca şiirlere verdikleri isimdir. Man'yōshū'da 6 *waka* şiiri türü bulunmaktadır. *Tanka* (短歌)[20], *chōka* (長歌)[21], *hanka* (反歌)[22], *sedōka* (旋頭歌) [23], *bussokusekika* (仏足石歌)[24], *tanrenga* (短連歌)[25]. Bunlar dışında antolojideki şiirlerin sadece 4 tanesi Japonların yazdığı Çince şiir anlamına gelen *kanshi* (漢詩) türündedir.

Antolojideki şiirlerin tamamı ele alındığında, 265 *chōka*, 62 *sedōka*, 1 *bussokusekika*, 1 *tanrenga*, 4 *kanshi* bulunmaktadır (Keene, 1999: 89; Miner, 1984: 192). Bunun dışındaki şiirleri *tanka*lar ve *hanka*lar oluşturur.

Antolojideki şiirler, derleyiciler tarafından içerik olarak üç ana kategoride sınıflandırılmışlardır: *Zōka* (雑歌/ çeşitli şiirler) kategorisi[26], *sōmon* (相聞/ şiir değiş tokuşu) kategorisi[27] ve *banka* (挽歌/ağıt) kategorisi[28] (Keene, 1999: 92; Kojima-Kinoshita vd., 1994: 392; Shirane, 2007: 60). Man'yōshū şiirlerinin, bu üç temel kategori dışında, sonraki antolojilerle karşılaştırıldığında çeşitlilik gösteren pek çok alt konu içeriği vardır. Örneğin, şiir değiş tokuşu kategorisinin alt başlıkları olarak teşbih şiiri kategorisi *hiyuka* ve soru-cevap şiiri kategorisi *mondō* gibi kategoriler de bulunmaktadır (Nakanishi, 2008/1; Kojima-Kinoshita vd., 1994: 435, 442). Antolojideki her şiir derleyiciler tarafından bir kategoriye dahil edilmemiştir. Bu nedenle kategori edilmemiş şiirler de mevcuttur.

---

[20] *Tanka*: 31 hece ve 5 dizeden oluşan, kısa şiir anlamına gelen, Japon *waka* şiirinin bir türüdür (Esen, 2009: xxviii). (5+7+5+7+7) hece sayısından oluşur.

[21] *Chōka*: Uzun şiir-şarkı anlamına gelir (Miner, 1984: 271) Başlangıç bölümünde, en az iki kez tekrar edilen 5-7 heceli dizeleri vardır. Şiir 5-7-7 hece sayısıyla biter. Örneğin bir *Chōka* 5-7/ 5-7 /5-7 /5-7-7 şeklinde oluşturulabilir (Miner, 1984: 271).

[22] *Hanka*: 31 heceli kısa şiir türü olan *tanka* şiiri, uzun şiir *chōka*dan sonra geldiğinde bu şiir *hanka* olarak adlandırılır (Shirane, 2007: 61).

[23] *Sedōka*: İlk üç dizede söylenen anlamın ikinci üç dizede farklı sözcüklerle tekrar edilmesidir (Keene, 1999: 115). 5-7-7/5-7-7 olarak yazılır (Miner, 1984: 296).

[24] *Bussokusekika*: Nara'daki Yakushi Tapınağı yakınlarındaki Buda'nın ayak izinin bulunduğu söylenen taş anıta kazınmış 21 şiire verilen addır. *Man'yōgana* harflerle yazılmış, Buda'ya ve öğretisine övgü içeren Budist şiirleridir (Miner, 1984: 1271).

[25] *Tanrenga*: Kısa *renga* anlamına gelen, bağlantılı şiir olan *renga*nın ilk biçimlerinden biridir (KJN., 1998).

[26] *Zōka* (çeşitli şiirler kategorisi): Man'yōshū'nun üç kategorisinden biridir. *Sōmon* (şiir değiş tokuşu kategorisi) ve *banka* (ağıt) kategorisine girmeyen şiirleri tanımlamak için kullanılmış bir sözcüktür (Keene, 1999: 92).

[27] *Sōmon* (şiir değiş tokuşu kategorisi): Karşılıklı yazılan aşk şiirlerinin yanı sıra, aile içinde ya da kişisel şiir değiş tokuşlarını sınıflandıran bir isimdir (Shirane, 2007: 60; Miner, 1984: 299).

[28] *Banka* (ağıt) kategorisine: Ölen kişiye yas tutmak için yazılan ağıtlardır (KJN., 1998).

Japon şiirinin gelişimine bakıldığında ise Man'yōshū şiirlerinin, sözlü gelenekten yazılı geleneğe; resmi-kamusaldan (*kōteki*公的) kişisel (*shiteki* 私的)[29] şiire, büyüsel amaçlı söylenen şiirden lirik şiire geçiş gösterdiği görülmektedir (Kubo, 1988: 130). Şiirin başlangıç dönemi büyüsel özellik taşır ve iyi hasat, dua, ülkeyi korumak gibi pek çok amaçla şiir söylenirdi (Ichiko, 1993:4, Konishi, 1983: 83, 111). Manyōshū şiirinin başlangıç dönemindeki resmi-kamusal şiirler bu gelenekten gelişmiş olmalıdır. Man'yōshū dönemindeki bir imparatorun söylediği şiir, devlet şölenleri, saltanat gezisi, cenaze merasimlerinde söylenen şiirler örnek olarak verilebilir (Konishi, 1983: 237). Manyōshū'nun ikinci dönemi ile birlikte lirik özellik taşıyan şiirler görülmeye başlamıştır (Baba, 1988: 210). Bu durum şiirin yazılma vesilesindeki değişikliğe de işaret eder. Saigō (1973: 51), lirik şiirin ortaya çıkışının soylu sınıfın ortaya çıkmasından sonra olduğunu söyler. "Kişisel şiir"e örnek olarak kadın erkek arasındaki şiir yazışmaları; arkadaşlar, tanıdıklar arasındaki şiir yazışmaları verilebilir (Konishi, 1983: 237). Ayrıca yolculama şiirlerinin duruma göre resmi ya da kişisel olabilmesi gibi her ikisinin arasında şiirler de bulunmaktadır (Konishi, 1983: 237). Konishi (1983: 237) resmi durumlarda çok sayıda dinleyicinin önünde yüksek sesle okunduğunu, kişisel şiirin ise aşıkların şiirlerinde olduğu gibi yazılarak iletildiğini söyler.

Şiirlerin içerikleri kadar, türleri ve kategorileri de bize bu konuda önemli veriler sağlamaktadır. Örneğin *chōka* ve *hanka* kişisel olmayan, resmi ve sosyal vesilelerle yazılan bir türdü (Keene, 1999: 121). *Kanshi* Çin kültürüne diline hakim birisinin yazabileceği bir şiir türüydü. *Bussokusekika* Budist İnancına işaret ederken, *tanrenga* henüz ortaya çıkmamış bir türün öncülü olarak antolojideki yerini almaktaydı. Kategoriler açısından ele alındığında ise *banka* ve *zōka* kategorisi şiirin resmi ve kamusal (*kōteki*公的) bağlamına işaret ederken, *sōmon* kategorisindeki şiirlerin sevgili, aile, arkadaş gibi daha samimi ilişkileri ifade eder ve kişiseldir (*shiteki* 私的).

Bu bakış açısından yola çıkılarak antolojideki tüm kadın şiirleri türleri ve kategorileri açısından analiz edilmiş, elde edilen veri aracılığıyla kadının şiir söyleme vesilesinin ve dolayısıyla toplum yaşantısındaki konumunun değişiminin ortaya konulması hedeflenmiştir. Elde edilen veriler Tablo 2 ve Tablo 3'de yer almaktadır. Tablo 2 ve Tablo 3'de çeşitli kısaltmalar kullanılmıştır. Bunlar dip notta görülmektedir[30].

[29] Kişisel şiir terimi için Kubo (1988: 131)'de Türkçe'ye kişisel olarak çevrilebilecek (*koseiteki* 個性的) terimi kullanılmıştır. Konishi (1983, 237)'de buna genel olarak (*shiteki* 私的) dendiğini ancak gayri resmi anlamına gelen (*shigi*) sözcüğünü kullanmayı tercih ettiğini belirtmiştir.

[30] Tablo 2, Tablo 3 Kısaltmalar: TA: *tanka*, CH: *chōka*, HA: *hanka*, SD: *sedōka*, SŌ: *sōmon*, ZŌ: *zōka*, B: *banka*, HI: *hiyuka*, ?: kategori edilmemiş, TOP: toplam, SÜL.: sülalesi, SIN.MUH.EŞİ: sınır muhafızı eşi, KENTŌ.: *kentōshi*

	DÖNEM	ŞAİR	ŞİİR	TÜR				KATEGORİ				
				TA	CH	HA	SD	SŌ	ZŌ	B	HI	?
İSMİ BİLİNEN KADIN ŞAİRLER	Kofun	2	7	7				7				
	Asuka	40	97	89	7	1		34	36	24	2	1
	Nara	73	313	292	9	11	1	188	38	9	9	69
	?	3	18	18				2	16			
GENEL TOP.		118	435					231	90	33	11	70

Tablo -2: Tür ve Kategorilerine Göre İsimleri Bilinen Kadın Şairlerin Şiirleri Genel Sonuç

Yapılan tarama sonucunda ismi bilinen 118 kadın şairin toplam 435 şiir yazdığı tespit edilmiştir. Bu oran antolojideki toplam 4516 şiirin yaklaşık %10'unu oluşturmaktadır. Yapılan tarama sonucu antolojide ismi bilinen kadın şairlerin *tanka*, *chōka*, *hanka*, *sedōka* türünde şiirleri olduğu tespit edilmiştir. *Kanshi*, *bussokusekika*, *tanrenga* türünde şiirleri yoktur. Kategoriler açısından, temel üç kategori dışında *hiyuka* kategorisinde şiirler ve kategori edilmemiş şiirler görülmektedir.

Asuka ve Nara Dönemlerini karşılaştırdığımızda Asuka Dönemindeki 40 ismi bilinen kadın şairinin 97 şiirine karşılık, Nara Döneminde 73 şairin 313 şiiri bulunmaktadır. İki dönem arasındaki şair oranları %42'ye %58'ken, şiir sayısı oranları %24'e %76 gibi büyük bir fark gösterir. Bunun en büyük nedeni Nara Döneminde 84 şiirle Sakanoue no Iratsume'nin varlığı ve Ōtomolarla ilintili kadın şairlerin 189 şiiridir.

Her iki dönemde de türlerin büyük çoğunluğu *tanka*dır. Diğer türlere baktığımızda, Asuka Döneminde *chōka* türündeki şiirler toplam şiirlerin yaklaşık %7'sini oluştururken, Nara Döneminde bu oran %3' düşmüştür. Asuka Dönemindeki 1 *hanka*ya karşılık Nara Döneminde 11 *hanka* türünde şiir olması dikkat çekici bir veridir. Antolojideki *sedōka* türü tek kadın şiiri Nara Döneminde görülmektedir.

BÖLÜMLEME		DÖNEM	ŞAİR	ŞİİR	TÜR				KATEGORİ				
					TA	CH	HA	SD	SŌ	ZŌ	B	HI	?
HANEDAN	HÜKÜMRAN İMPARATORİÇE	Asuka	2	9	7	2				4	5		
		Nara	2	7	5	1	1			1			6
	İMPARATOR EŞİ	Kofun	1	6	6				6				
		Asuka	5	21	17	4			6	8	7		
		Nara	2	4	4				2				2
	PRENSESLER	Kofun	1	1	1				1				
		Asuka	9	27	25	1	1		13	8	4	2	
		Nara	8	32	32				26	3	1		2
	DÖNEM TOP.	Kofun	2	7	7				7				
		Asuka	16	57	49	7	1		19	20	16	2	
		Nara	12	43	41	1	1		28	4	1		4
	GENEL TOP.		30	107	97	8	2		54	24	17	2	10
ÖTOMO	ŌTOMO SŪL.	Nara	6	108	98	5	5		82	12	2	4	8
	YAKAMOCHİ İLE	Nara	12+3	66+15	76+15				48+15	3		3	12
	DİĞER ŌTO-MOLAR İLE	Asuka	4	8	8				4	3			1
		Nara	2+1	7+3	3+3	1	2	1	3	1+3	3		
	DÖNEM TOP.	Asuka	4	8	8				4	3			1
		Nara	20+4	181+18	167+18	6	7	1	133+15	16+3	5	7	20
	GENEL TOP.		24+4	189+18	175+18	6	7	1	137+15	19+3	5	7	21
ZEVCELER	*TSUMA*	Asuka	8+4	14+5	14+3	+1			4+2	5+1	5+2		
		Nara	5	8	5	1	2		2	3			3
	SIN.MUH.EŞİ	Nara	6	6	6						1		5
	DÖNEM TOP.	Asuka	8+4	14+5	14+3	+1			4+2	5+1	5+2		
		Nara	11	14	11	1	2		2	3	1		8
	GENEL TOP.		19+4	28+5	25+3	1+1	2		6+2	8+3	6+2		8
SARAYLI KADIN	*NYŌKAN* (3'ü *uneme*)	Asuka	4	8	8				3	4	1		
		Nara	5	8	8				3	3			2
		?	1	2	2				1	1			
	SARAYLI KADIN DİĞER	Asuka	1	1	1						1		
		Nara	1+5	23+27	23+27				+23	+3			23+1
	DÖNEM TOP.	Asuka	5	9	9				3	4	2		
		Nara	6+5	31+27	31+27				3+23	3+3			25+1
		?	1	2	2				1	1			
	GENEL TOP.		12+5	42+27	42+27				7+23	8+3	2		25+1
KALAN BÖLÜMLEMELER	UKAREME	Asuka	1	1	1					1			
		Nara	9	15	15				6	5			4
		?	1	1	1					1			
	KENTŌ.ANNE	Nara	2	3	1	1	1		2				1
	GENÇ KIZ	Nara	4+1	9+2	9+2				6+1	1		2	+1
		?	1	15	15					15			
	DÜŞÜK DÜZEY DİNİ GÖREVLİ	Asuka	2	3	3					2	1		
		Nara	1	2	2				2				
	DİĞER	Asuka	4	5	5				4	1			
		Nara	8	14	14				6	6	2		

Tablo -3: Tür ve Kategorilerine Göre İsimleri Bilinen Kadın Şairlerin Şiirleri

Kategoriler açısından Asuka Döneminde şiirlerin yaklaşık %35'i *sōmon*, % 37'si *zōka*, %25'i banka, %2'si hiyuka kategorisinde ve %1'i kategori edilmemiş şiirlerden oluşurken; Nara Döneminde %60'ı *sōmon*, %12'si *zōka,* %3'ü *banka*, %3'ü *hiyuka* ve %22'si kategori edilmemiş şiirlerden oluşmaktadır.

Şiir sayısı açısından, 189 şiir ve % 43 oranla 'Ōtomo' birinci, 107 şiir ve %25 oranla 'hanedan' ikinci, 43 şiir ve %10 oranla 'saraylı kadınlar' üçüncü, 28 şiir ve %6 oranla 'zevceler' dördüncüdür. Bunları sırasıyla 24 şiir ve %6 oranla 'genç kızlar', 19 şiir ile 'diğer şairler', 17 şiirle '*ukareme*ler' %4'er, 5 şiirle 'düşük düzey dini görevliler' ve 3 şiirler *kentōshi* anneleri %1'er oranla takip eder.

Tablo 3'de, bir önceki ismi bilinen kadın şairlerin şiirleri, bu çalışmada oluşturulan bölümleri ve alt bölümleri ile birlikte, şiirlerinin türleri ve kategorileri açısından ele alınmıştır. Buna göre şu veriler elde edilmiştir.

. Tüm bölümlemeler şiir türleri açısından dönemlerine göre karşılaştırıldığında,

a.*Tanka* türü, bir tek istisna dışında tüm bölümlemelerde ve alt bölümlemelerde büyük farkla en çok kullanılan türdür. Sadece 3 şiirden oluşan '*kentōshi* annesi' alt bölümünde üç kategori eşit orandadır.

b. *Chōka* türü oransal olarak Asuka Döneminde ve 'hanedan' şiirlerinde daha fazla görülür.

c.*Hanka* türü Nara Döneminde ve 'Ōtomo' şiirlerinde daha fazladır.

d. *Sedōka* türü 1 şiirde görülmüştür. Nara Dönemi ve 'Ōtomo' bölümlemesindedir.

. Tüm bölümlemeler şiir kategorileri açısından dönemlerine göre karşılaştırıldığında,

a.Tüm bölümlemelerde, Asuka Döneminde *zōka* kategorisi, *sōmon* kategorisine göre biraz fazladır.

b. Tüm bölümlemelerde, Nara Döneminde *sōmon* kategorisi büyük farkla fazladır. *Sōmon* kategorisinin alt kategorisi olan *hiyuka* kategorisindeki az sayıdaki şiirin çoğunluğu Nara Döneminde ve 'Ōtomo' şiirlerinde görülmektedir.

c.*Banka* kategorisi 'hanedan', 'zevce', 'saraylı kadın' şiirlerinde Asuka Döneminde daha fazlayken, 'Ōtomo' ve 'zevce' şiirlerinde Nara Döneminde fazladır. '*Ukareme'*, '*kentōshi* annesi' ve 'genç kız' şiirlerinde *banka* kategorisinde şiir tespit edilmemiştir.

d. Nara Dönemi Saraylı kadın şiirlerinin yarısından fazlası kategori edilmemiştir. Tüm bölümlemeler içinde en yüksek oran budur.

. 'Hanedan' şiirlerinin %53'ü Asuka, % 40'ı Nara Dönemindendir. Kalan %7 kapsam dışı bıraktığımız Kofun şiirleridir. Kategori olarak Asuka Döneminde üç kategori birbirine yakın oranlar gösterirken, Nara Döneminde şiirlerin yaklaşık %84'ü *sōmon* kategorisinde yazılmıştır.

a. 'Hükümran imparatoriçeler'in *sōmon* kategorisinde hiç şiiri bulunmamaktadır. Asuka Döneminde *zōka* ve *banka* kategorisinde yakın sayılarda şiirleri vardır. Nara Dönemin kategori edilmemiş şiirleri çoğunluktadır.

b. ‘İmparator eşleri’nin Asuka Döneminde *sōmon* kategorisi en azı olmakla birlikte üç kategorideki şiirleri yakın oranlardadır. Nara Döneminde az sayıda olan şiirleri *sōmon* kategorisi ve kategori edilmemiş şiirlerdendir.

c. ‘Prensesler’in şiirlerinin Asuka Döneminde %55’i, Nara Döneminde %82’si *sōmon+hiyuka* kategorisindedir.

. ‘Ōtomo’ bölümlemesindeki şiirlerin %96’sı Nara Dönemine ait olduğu için dönem karşılaştırması önemli bir veri sağlamamaktadır.Şiirlerin %92’si *tanka* türünde olmakla birlikte, *chōka, hanka, sedōka* türlerinden şiirlerin olması dikkat çekicidir. Asuka Dönemindeki 8 şiir dışında tüm alt bölümlerde *sōmon* kategorisindeki şiirler büyük farkla en çoktur. Genel toplamda şiirlerin %76’sı *sōmon+hiyuka* kategorisindedir, %10 *zōka*, %11 kategori edilmemiş, %3 *banka*dır.

. ‘Zevce’ şiirleri genel toplamda üç kategoride ve kategori edilmemiş şiirlerde birbirlerine yakın oranda şiirlerden oluşmakta birlikte kategori edilmemiş şiirleri küçük bir farkla fazladır.

a.*Tsuma* Asuka dönemi *tsuma* şiirleri üç kategoride de yakın oranlar gösterir. Nara Dönemi *tsuma* şiirlerinde *banka* yoktur. Diğerleri yakın oranlardadır.

b. Sınır muhafızı eşi şiirlerinin çoğunluğu kategori edilmemiştir.

. ‘Saraylı kadınlar’ın şiirlerinin tamamı *tanka*dır. Genel toplamda *sōmon* ve *zōka* kategorisinde eşit oranlar gösterirler. Kategori edilmemiş şiirleri büyük farkla fazladır.

a.*‘Nyōkan’* şiirlerinde Asuka Döneminde *zōka* kategorisindeki şiirler çok az farkla fazladır. Nara Döneminde ise *sōmon* şiirleri çok az farkla fazladır.

b. ‘Diğer saraylı kadınlar’ kategorisinde Asuka Dönemindeki tek şiir *banka*dır. Nara Döneminde kategori edilmemiş şiirler açık farkla fazladır.

. *‘Ukareme*ler’in Asuka Döneminde tek şiirleri olmasından dolayı dönemsel karşılaştırma yapıldığında anlamlı bir veri elde edilememekle birlikte, Nara Döneminde *sōmon* ve *zōka* kategorilerinde eşit sayıda şiirleri bulunmaktadır.

. *‘Kentōshi* annesi’ şiirlerinin 2’si *sōmon* 1’i de kategori edilmemiş şiirlerdir.

. ‘Genç kız’ şiirlerinde Asuka Döneminden şiir yoktur. Şiirlerin çoğunluğunun dönemi tespit edilememiştir. Nara Dönemi şiirlerinin çoğunluğu *sōmon*ken, dönemi tespit edilemeyen tek şairin şiirlerinin tamamı *zōka* kategorisindedir.

. ‘Düşük düzey dini görevliler’in 3 şiirinden 2’si *zōka,* 1’i *banka* kategorilerindedir.

. Diğer bölümlemesindeki şiirlerden Asuka Dönemindeki şiirlerin çoğunluğu *sōmon*dur. Nara Döneminde *sōmon* ve *zōka* kategorisinden eşit sayıda şiir bulunmaktadır.

4. SONUÇ

Şairler Açısından,

. Man'yōshū’nun 20 cildindeki 4516 şiir taranarak 118 “ismi bilinen kadın şair” tespit edilmiştir. Bunlardan 2’si Kofun, 40’ı Asuka, 73’ü Nara Dönemlerin-

dendir. 3'ünün dönemi bilinmemektedir.

. Yapılan araştırma sonucu, dönemin tarihi, sosyal yapısı ve antolojideki veriler göz önünde bulundurularak, bu kadın şairler 'hanedan', "Ōtomolarla ilişkili", "zevceler", "saraylı kadın", "*ukareme*ler", "*kentōshi* annesi", "genç kız", "düşük düzey dini görevli" ve "diğer" başlıklarında bölümlendirilmiştir.

. Alt bölümlendirmeler şöyledir: 'Hanedan': Hükümran imparatoriçe, imparatoriçe eşleri, 'prensesler'/ Ōtomolar: Ōtomo Sülalesi, Yakamochi ile ilintili kadınlar, diğer Ōtomolarla ilintili kadınlar. / Zevceler: *Tsuma*, sınır muhafızı eşi /Saraylı kadın: *Nyōkan*, diğer saraylı kadınlar.

. Elde edilen verilere göre,

a.Bu kadın şairlerin Asuka ve Nara Dönemlerinde gösterdikleri farklılıklara bakıldığında, 'hanedan'dan ve 'saraylı kadın' şairler, Asuka Döneminde tüm kadın şairlerin %51'ini oluştururken, Nara Döneminde bu oranın %25'e düştüğü görülmektedir. Bu bölümlemelerden '*kentōshi annesi*' ve 'genç kızlar' Asuka Döneminde yoktur. Ancak bu başlıklar genel toplamda sayısal olarak büyük farklılık yaratmamaktadır. İki dönem arasındaki farklılık Nara Döneminde Ōtomolarla ilgili kadın şairlerin çokluğuna ve öteki bölümlemelerdeki kadın şairlerinin sayısının artmasıyla açıklanabilir. Buradan yola çıkarak antolojide ismi bilinen kadın şairlerin Asuka Döneminde daha çok saray çevresinde yoğunlaşırken, Nara Döneminde düşük düzey soylular, eyaletlerden şairlerin, sınır muhafızı eşi gibi halktan kişilerinde yer almasıyla saray dışında yoğunlaştığı söylenebilir. Antolojideki anonim kadın şiirleri her iki dönemde de Japonya'da her kesimden kadının şiir söylediğine işaret etmektedir. Bu nedenle aradaki fark şiirlerin yazıya aktarılabilme koşullarıyla açıklanmalıdır. Nara Döneminde resmi görevle eyaletlere gönderilen soyluların (Ōtomolar gibi) oluşturduğu şiir çevresi ve buralarda söylenen şiirlerin de derlenmesi bu durumu açıklayan sebeplerden biridir.

b. 30 şairle 'hanedan'dan kadınlar, tüm ismi bilinen kadın şairler içinde ilk sıradadır. Bunu 24 şairle Ōtomolar kadınlar takip eder. Bu verinin sebebi aynı şekilde, her iki bölümlemedeki kadınların şiirlerinin kaydedilmesinin ve antolojinin derleyicilerine ulaşmasının daha kolay olmasıyla açıklanmalıdır.

Şiirler Açısından,

. 118 kadın şairin toplam 435 şiir vardır. Bu oran antolojideki toplam 4516 şiirin yaklaşık %10'unu oluşturmaktadır. 435 şiirin 313'ü (%72) Nara Dönemine aittir. 97'si (%22) Asuka Dönemi şiiridir. 18 (%4) şiirin dönemi bilinmemektedir. 7 (%2) şiir Kofun Dönemine aittir.

. 'İsimleri bilinen kadın şairler'in şiirlerinin çoğunluğunun %43 oranla Ōtomo Sülalesinin çevresindeki kadınlara ait olması ise antolojinin son derleyicisi, Ōtomo no Yakamochi'nin, Ōtomo Sülalesinden olması, halası Ōtomo no Sakanoue no Iratsume'nin 84 şiirinin antolojide yer almasıyla ve şiir değiş tokuşunda bulunduğu kadınların şiirlerini antolojiye dahil etmiş olmasıyla ilintilidir.

. Antolojideki şiirlerin türleri ve kategorileri, şiirin söylenme vesilesi dolayısıyla şiiri söyleyen kadının konumu ile ilgili önemli ipuçları vermektedir.

a.Türlerden *chōka* ve *hanka* resmi-kamusal (*kōteki*公的) özellik taşımaktadır. En yaygın kullanılan *tanka* türünün resmi-kamusal olup olmadığı kategoriler aracılığıyla anlaşılabilir.

b. Kategorilerden *zōka* ve *banka* resmi-kamusaldır (*kōteki*公的). *Sōmon* kişiseldir (*shiteki* 私的).

c.*Chōka* ve *hanka* türleri *sōmon* kategorisinde olsa bile kamusaldır (*kōteki*公的).

⑧ Kofun Dönemine ait 2 şairin 7 şiiri ve dönemi tespit edilememiş 3 şairin 18 şiiri, kapsam dışında bırakılmış ve diğer şiirler (Asuka ve Nara Dönemi) sayısal olarak türler ve kategoriler açısından analiz edilmiştir.

⑨ Türler açısından,

a. Analizde her iki dönemde de *tanka* şiiri büyük farkla en çok görülen türdür.

b. Asuka Döneminde *chōka* türündeki şiirler toplam şiirlerin yaklaşık %7'sini oluştururken, Nara Döneminde bu oran %3' düşmüştür. Bu kadın şiirine özgü bir değişim değildir, zaman içinde değişen şiirsel tercihlerden kaynaklanmaktadır. Asuka Döneminde uzun konular *chōka* ile anlatılırken daha sonra *kanshi* şiiri bunun yerini almış, *chōka* ve beraberindeki *hanka* türü de zamanla kaybolmuştur (Watson, 1975: 11).

c.Asuka Dönemindeki 1 *hanka*ya karşılık Nara Döneminde 11 *hanka* türünde şiir olması ise kadınların şiir yazma tekniğindeki değişiklikle açıklanabilir.

⑩ Kategoriler açısından Asuka Döneminde şiirlerin yaklaşık %35'i *sōmon*, % 37'si *zōka*, %25'i banka, %2'si *hiyuka* kategorisinde ve %1'i kategori edilmemiş şiirlerden oluşurken; Nara Döneminde %60'ı *sōmon*, %12'si *zōka,* %3'ü *banka*, %3'ü *hiyuka* ve %22'si kategori edilmemiş şiirlerden oluşmaktadır.

a.Bu verilere göre Asuka Dönemi şiirlerinin %62'si resmi-kamusal, %38'i kişiselken, Nara Döneminde bu oran %63 kişisel, %15 resmi-kamusal, %22'si ise kategori edilmemiş olarak değişmiştir.

b. İki dönem arasındaki bu keskin fark, kadınların şiir söyleme vesilesinin resmi-kamusal ortamlardan, kişisel alanlara değiştiğini göstermektedir. Bu veri kadının konumunun iki dönem arasındaki değişimine de işaret etmektedir.

c.Banka kategorisindeki şiirler, Asuka Döneminde 25 tane ve tüm Asuka Dönemi şiirlerin %20'si iken, Nara Döneminde 9 şiir ve %3 oranına düşmüş olması ise ölü gömme geleneklerinin değişmesiyle açıklanabilir. Asuka Döneminde gömme geleneği, ilk defa İmparatoriçe Jitō'nun (645-702) Budist geleneklerine göre yakılmasının (Gotō, 2003: 33) işaret ettiği gibi, yakma geleneğiyle yer değiştirmeye başlamıştır. Bu nedenle mezarın başında okunan ağıt kategorisindeki şiirler olan *banka*lar da sayıca azalmıştır.

d. Saraylı kadınların, '*ukareme*ler'in , 'genç kız', 'düşük düzey dini görevliler'in şiirleri sadece *tanka*dır. *Chōka* ve *banka* türündeki şiirle 'hanedan', 'Ōtomo' ve '*kentōshi* annesi' tarafından yazılmıştır.

⑪ Şiirlerin kategorileri, bu çalışmada oluşturulmuş, ismi bilinen şairlerin bölümlemesi açısından ele alındığında,

a.'Hanedan'dan kadınların Asuka Döneminde resmi-kamusal şiirleri %63, kişisel şiirleri %37 oranındayken, Nara Döneminde bunun %75 kişisel, %14 resmi-kamusal, %11'inin kategori edilmemiş olarak büyük bir değişim gösterdiği görülür.

i. Şiirlerin kategorileri 'hanedan'ın alt bölümlerinde de farklılık göstermektedir. 'hükümran imparatoriçeler'in tüm şiirleri resmi-kamusaldır. 'İmparator eşleri'nin Asuka Döneminde 15 resmi-kamusal şiire karşılık 6 kişisel şiiri varken, Nara Dönemindeki 4 şiirin hiç biri resmi-kamusal değildir. 'Prensesler'in Asuka Döneminde 15 kişisel şiire karşılık 12 resmi-kamusal şiiri varken, Nara Döneminde 26 kişisel şiire karşılık 4 resmi-kamusal şiiri görülmektedir. Bu verilerden de görüldüğü gibi 'hanedan' bölümlemesinde prenses şiirleri daha sonraki kadın şiiri geleneğine daha yakın, kişisel özellik gösterir.

b. Ōtomoların büyük çoğunluğu Nara Döneminde olduğundan dönemsel karşılaştırma yapmak anlamlı bir veri sağlamamakla birlikte, şiirlerinin tamamının %76'sı kişisel şiirdir, %13'ü resmi-kamusal, %11'i ise kategori edilmemiştir.

c.Zevce şiirlerinde dönemler arasında dikkat çekici bir farklılık tespit edilmemiştir ancak şaşırtıcı bir biçimde genel toplamda şiirlerin %50'sinin resmi-kamusal, %29'nun kişisel olduğu görülmüştür. %21'i ise kategori edilmemiştir. Bu durum ayrılık, ölüm gibi resmi-kamusal durumlarda şiir söyleme vesileleriyle açıklanabilir.

d. Saraylı kadın şiirlerinde dönemler arası dikkat çekici bir farklılık tespit edilmemiştir. Genel toplama bakıldığında şiirlerin %62'si kategori edilmemiştir. Bu büyük fark tek bir şairin 23 şiirinden kaynaklanmaktadır. Bu oran göz ardı edildiğinde %23 şiir resmi-kamusal, %15 şiirse kişiseldir. Bu durum saraylı kadınların antolojide yer alan şiirlerinin resmi-kamusal bağlamına işaret eder.

e. *'Ukareme'* şiirlerinde Asuka Döneminde 1 şair olması nedeniyle, dönemsel karşılaştırma yapılacak veri yoktur. Genel şiirlere bakıldığında resmi-kamusal ve kişisel şiirlerin aynı oranda olduğu görülür. Bunun nedeni *ukareme* şiirlerinin hem resmi bağlamda söylenmesi, hem de şiirleri yazdıkları soylularla samimi ilişki kurabilmeleriyle açıklanabilir.

f. *'Kentōshi* annesi' şiirleri Nara Dönemine aittir. 3 şiirin, 2'si resmi-kamusalken, 1'inin dönemi belli değildir.

g. Genç kız şiirlerinin büyük çoğunluğu kişiseldir.

h. Düşük düzey dini görevlilerin Asuka Dönemindeki 3 şiiri resmi-kamusal, Nara Dönemindeki 1 şiir ise kişiseldir.

Sonuç olarak, bu verilerin ortaya koyduğu gibi Man'yōshū'da Asuka ve Nara Dönemleri karşılaştırıldığında Japon kadın şiiri resmi-kamusaldan, kişisel şiire çarpıcı bir geçiş göstermektedir. Dolayısıyla şiir söyleyen kadının konumu da, şölenler, törenler, cenaze törenleri gibi sosyal vesilelerle (resmi-kamusal) şiir söyleyen kadından, daha dar bir bağlam ve birebir ilişkilerde şiir söyleyen kadına dönüşmüştür. Bu değişim Japonya'nın Asuka Döneminde başlayıp, Nara Döneminde daha güçlenen Çin kültürü etkisiyle açıklanabilir. Yazıyla birlikte Çin'den gelen ataerkil sistemin yansıması olan Konfuçyüs öğretisi yasalarda etkisini göstermiş,

eğitim sisteminde bu öğreti önemli bir yer almıştır. Kadını, kadın olarak doğduğu için asla kurtuluşa ulaşamayacak bir cins olarak gören Budizm inancı Asuka Döneminin son çeyreğinde giderek güç kazanmış, bu inanca özgü uygulamalar toplum yaşamında da görülmeye başlamıştır. Diğer yandan Japonya'nın Shintō İnanışı ile desteklenen güçlü anaerkil geleneği ise bu geçişin uzun süreye yayılmasını sağlamıştır. Nara Dönemi sonunda 794 yılında başkentin Heian-kyō'ya taşınmasıyla bir anda değişime uğramış görünen ve Asuka-Nara Dönemlerindeki güçlü kadın imgesinden çok farklı, perdeler ve paravanlar ardında yaşayan hüzünlü kadın imgesine dönüşen kadının, bu dönüşüm süreci, çalışmada şiirleri aracılığıyla istatistiksel olarak ortaya konmuştur.

KAYNAKÇA

Fukutō, Sanae, (1985), "Kodai no Josei-rōdō" *Nihon Josei- shi 1- Genshi Kodai*, s. 75-112

French, Marilyn, (2008), *Eve to Dawn 2. Cilt: A history of Women*, The Feminist Press at CUNY: Newyork

Ichiko Teiji, (1993), *Nihon Bungakushi Gaisetsu*, Shūeishuppan: Tokyo

Keene, Donald, (1999), *Seeds In The Heart*, Columbia University Press: New York

Kojima, Y, Kinoshita, M, Tōno, H, (1994), *Man'yōshū 1*, Shōgakukan: Japan

Kojima, Y, Kinoshita, M, Tōno, H, (1995/1), *Man'yōshū 2*, Shōgakukan: Japan

Kojima, Y, Kinoshita, M, Tōno, H, (1995/2), *Man'yōshū 3*, Shōgakukan: Japan

Kojima, Y, Kinoshita, M, Tōno, H, (1996), *Man'yōshū 4*, Shōgakukan: Japan

Konishi, Jin'ichi, (1983), *A History of Japanese Literature*, C. 1, The Archaic and Ancient Ages, Princenton University Press: Lawrenceville

Kubo, Akio, (1988), *Kiki, Manyō no Josei*, Musashino Shoin: Japan

Maipedia Hyakka Jiten (M.H.J.), (1996), Heibonsha: Japan

Mibu, Sachiko, (2003), "Ukareme to Bunshō Bungei", *Nihon Josei Bungakushi*, s. 37-38

Miner, E., Odagiri H., Morrell, R., (1984), *The Princeton Companion to Classical Japanese Literature*, Princeton University Press: Princeton

Nagy, Marget, (1999), "Japanese Religion", *Women's Studies Encyclopedia*, s.790-792

Nakanishi, Susumu, (2005), *Joryū Kajin*, Japan, Ōfū

Nakanishi, Susumu, (2008/1), *Man'yōshū Jiten*, Kodansha: Japan

Nakanishi, Susumu, (2008/2), *Man'yōshū 4*, Kodansha: Japan

Nakanishi, Susumu, (2008/3), *Man'yōshū 3*, Kodansha: Japan

Nakanishi, Susumu, (2009/1), *Man'yōshū 1*, Kodansha: Japan

Nakanishi, Susumu, (2009/2), *Man'yōshū 2*, Kodansha: Japan

Nihon Koten Bungaku Daijiten **(**N.K.D.), (1986), Iwanami Shoten: Japan

Nippon Gakujutsu Shinkōkai (N.G.S.), (1965), *The Man'yōshū*, Columbia University Press: New York

Nishino, Yukiko, (1985), "Ristsuryō Taiseika no Shizoku to Kinshinkon" *Nihon Josei- shi 1- Genshi Kodai*, s. 113-175

Okauchi, Hiroko, (2003), "Manyō Izen no Josei Kajin", *Nihon Josei Bungakushi*, s. 19-34

Saigō, Nobutsuna, (1973), *Shi no Hassei*, Miraisha: Japan

Sekiguchi, Hiroko, (2003), "The Patriarchal Family Paradigm in Eight-Century Japan",

Women and Confucian Cultures in Premodern China, Korea, Japan, s. 27-46

Shinmura, Izuru; *Kojien* **(**KJN.) (1998) (5. baskı), Iwanami Shoten: Japan

Shirane, Haruo, (2007), *Traditional Japanese Literature: an Anthology, Beginnings to 1600*, Columbia University Press, New York

Sugimoto, Sonoko, (1999), *Manyō no Josei Kajintachi*, NHK: Japan

Terada, Tōru, (1975), *Manyō no Joryū Kajin*, Iwanami Shoten: Japan

Tonomura, Hitomi, (1999), "Japan, Ancient Period (to A.D. 1200)", *Women's Studies Encyclopedia*, s.777-780

Tsuchihashi, Yutaka, (1988), "Kayō no Kigen to Honshitsu" *Nihon Bungaku Kōza*, C.9, s.1-26

http://etext.lib.virginia.edu/japanese/manyoshu/AnoMany.html (5.5. 2009-23.5.2013)